

Setembre crític | Carles Masià | Actualitzat el 04/05/2017 a les 12:10

?Falses cooperatives: obrir el meló

Amb el rerefons de la modificació de la Llei de cooperatives, sectors de l'economia solidària i el sindicalisme s'han aliat contra l'ús fraudulent de la fórmula cooperativa per part d'empreses càrnies | La manifestació del 6 de maig a Vic acabarà amb una cadena humana davant de l'estàtua del porcater, símbol de la lluita contra l'esclavatge a les càrnies

Assemblea de treballadors de Le Porc Gourmet, pertanyents a dues falses cooperatives

El passat 22 de març es va aprovar la modificació de la Llei de cooperatives de Catalunya a iniciativa dels grups parlamentaris de Junts pel Sí i la CUP amb l'objectiu de lluitar contra les falses cooperatives. És a dir, l'ús fraudulent que fan algunes empreses mercantils d'aquesta forma jurídica per rebaixar les condicions laborals de les treballadores.

La reforma de la Llei 12/2015 es produïa al cap d'un any de la vaga d'un dels escorxadors més grans de l'Estat, Esfosa (Vic), que pot arribar a sacrificar uns 12.000 porcs diaris. Aquesta aturada va fer tornar a emergir el problema de les falses cooperatives càrnies a Osona: hi ha grups empresarials que obliguen a constituir-se com a cooperativa personal que hauria d'estar contractat, de manera que la relació amb aquestes persones queda deslaboritzada. Un cop constituïda la cooperativa, aquestes empreses contracten els seus serveis en règim d'arrendament.

«La patronal càrnia ha vist que les falses cooperatives són una oportunitat de futur, tenen una estratègia ben pensada i bon assessorament jurídic», denuncia Toni Iborra, advocat de la plataforma Càrnies en lluita. A efectes pràctics, suposa que el personal continua treballant per a les empreses en règim de subcontractació, amb males condicions laborals, una elevada sinistralitat i sense cap dret com a suposada socis d'una cooperativa que només ho és sobre el paper. Es tracta majoritàriament de personal nouvingut que no té cap altre remei que acceptar les condicions que li imposen per conservar el lloc de treball. Aquesta realitat s'ha detectat sobretot a Osona, però també a altres comarques amb forta implantació del porcí, com el Segrià i el Gironès.

Recepta vella

El fenomen de les falses cooperatives no és nou, ja que al llarg dels últims anys ha surat a territoris, sectors i contextos econòmics diferents. Sempre hi ha hagut empreses i persones que han utilitzat la llei per aconseguir objectius que no tenen res a veure amb els principis del cooperativisme. L'estudi *Cultura organizacional cooperativa en el País Valencià* (1991) ja alertava de la presència de cooperatives de «clima autoritari i coercitiu» en què la forma legal de la cooperativa era imposada, la gestió era centralitzada i no s'oferia oportunitats de formació a la plantilla.

Segons l'estudi esmentat d'Ángel Delicado, Amparo Bellmunt i Francisca Fernández, el context de crisi i l'elevat atur del moment convertia aquestes organitzacions «en empreses ideals per al treball en subcontractació a base d'encàrrecs en què proveïdors i clients són les mateixes persones o entitats i són, la majoria de vegades, els qui marquen les directrius sobre quin tipus d'empresa han de crear si volen tenir feina, amb la qual cosa, l'empresa neix com a cooperativa, però viu com una societat anònima de tipus explotat, en què el proveïdor-client marca inversions, salaris i personal integrant dels òrgans representatius.»

Treballadors de Clavial a la sortida d'una de les assemblees conjuntes amb Càrnies amb Lluita Foto: Josep Comajoan

«Les falses cooperatives han estat freqüents en sectors com el calçat o la joguina al País Valencià, la roba a Galícia i, des de fa uns anys, els escorxadors a Catalunya», explica el cooperativista i membre de la Xarxa d'Economia Solidària (XES) Jordi Garcia. També s'han donat casos de cooperatives pantalla, creades fraudulentament per reclutar transportistes que acaben depenent d'una empresa carregadora sense que aquesta els hagi de contractar o pagar la seguretat social.

Desqualificar les falses cooperatives

A grans trets, la modificació de la llei aprovada el mes de març afecta les cooperatives de treball associat amb més de 25 sòcies o que facturin més del 75% a un mateix client. El nou text obliga que les falses cooperatives es regeixin pel dret laboral i que a les persones treballadores se'ls apliqui el conveni col·lectiu del sector.

El canvi va ser ben rebut per la Confederació de Cooperatives de Catalunya i Càrnies en Lluita, mentre que la Xarxa d'Economia Solidària (XES) va afirmar que «no resol els problemes del sector, ja que la voluntat política no es veu traduïda en més recursos per desqualificar les falses cooperatives i reforçar la Inspecció de Treball».

Per a Iborra, la prioritat és «atorgar drets a qui no en tenia i que aquestes persones puguin millorar en termes de retribució, condicions de treball i prevenció d'accidents laborals. La modificació ajudarà que desapareguin les falses cooperatives, ja que desactivarà l'incentiu econòmic que això suposa per als grans grups empresarials. Amb tot, sabem que la millor solució hagués estat desqualificar-les, però el procés era més llarg i difícil».

Per la seva banda, Garcia reflexiona que «de la mateixa manera com, durant la dictadura franquista, l'Aliança Cooperativa Internacional (ACI) va expulsar les poques cooperatives existents, ja que estaven controlades per la Falange, les actuals federacions de cooperatives i les entitats representatives de l'economia social i solidària haurien de desemascarar les falses cooperatives i exigir a l'administració que les desqualifiqui».

En definitiva, la desqualificació de les falses cooperatives genera un ampli consens, però el problema és que la modificació de la llei no la incorpora. Finalment, el govern de la Generalitat no va aprovar a última hora la proposta consensuada per una comissió jurídica formada per diversos actors (Càrnies en Lluita, la COS, la CUP, la Confederació de Cooperatives, la XES, grups cooperatius i federacions de cooperatives). Segons Cristina Grau, de la cooperativa FGC Advocats, el principal motiu per no incorporar el supòsit de la desqualificació és que «també caldria augmentar el pressupost per reforçar les inspeccions i formar específicament el funcionariat, a banda de fer que la Direcció General de Cooperatives es coordinés amb Inspecció de Treball».

Debat de principis

Des de la perspectiva del món cooperatiu, un dels punts conflictius és que la modificació pot suposar una passa més per assimilar aquest tipus d'organitzacions a les empreses mercantils, i que perdin un dels seus trets distintius. Per a Valentí València, tècnic d'economia social del col·lectiu Ronda, «la modificació és un torpede a la línia de flotació de les cooperatives, ja que afecta els principis d'autonomia i autogestió».

Treballadors d'Esfosa protestant davant d'un camió que portava porcs a l'escorxador Foto: Ferran Domènech

Un altre aspecte central del debat és que s'han barrejat conceptes propis del treball cooperatiu i el marc de relacions laboral clàssic. La llei preveu mecanismes de resolució de conflictes entre treballadors i empreses seguint la dicotomia capital-treball, quan una de les característiques del cooperativisme és que altera aquesta relació. En cas de conflictes, l'arquitectura jurídica i societària del cooperativisme (Consell Rector, Assemblea...) pot quedar en un segon pla. En aquest sentit, en el cooperativisme els conflictes es dirimeixen col·lectivament, mentre que la nova llei obre la porta a que ho faci un tercer.

D'altra banda, la reforma legislativa pot afectar les cooperatives que, en cas de crisi, decideixin rebaixar-se la retribució i repartir el treball per sobreviure. És un supòsit que al llarg de la història algunes cooperatives -grans i petites- han fet servir per evitar acomiadaments, per exemple. En altres casos, les cooperatives s'han autoregulat per sobre del que marca el conveni col·lectiu d'un sector determinat.

Aquí hi ha una altra dificultat afegida per al cooperativisme, que és que sovint les seves especificitats queden diluïdes en el marc del que és una empresa convencional. Molts cops li costa comunicar alguns aspectes importants, com ara que la relació de les persones sòcies amb la cooperativa és societària (no laboral) i que aquestes no cobren un salari, sinó una bestreta a compte dels resultats econòmics de la cooperativa.

Ampliar el focus

Deixant de banda el complex front jurídic i legal, el cert és que la reforma legislativa ha tornat a posar sobre la taula el problema de les falses cooperatives. Els mesos previs a l'aprovació del nou text es van celebrar diverses reunions per tractar a fons el tema i bastir estratègies que siguin útils a llarg termini, amb la participació d'entitats vinculades al cooperativisme, l'economia solidària i Càrnies en lluita.

Sigui com sigui, fruit d'aquests contactes han sorgit iniciatives com la del 6 de maig a Vic, que acabarà amb una cadena humana simbòlica davant de l'estàtua del porcater, símbol de la lluita contra l'esclavatge a les càrnies. A més, s'ha redactat el manifest «Contra les falses cooperatives, per un treball digne i segur», amb centenars d'adhesions del món cooperatiu i sindical. A banda de Càrnies en Lluita i la Xarxa d'Economia Solidària -convocats de la mobilització de dissabte- hi participaran altres col·lectius afectats per condicions indignes, com les contractistes de Telefònica-Movistar, les cambres de pis (Las Kellys) o l'Associació de Transportistes Autònoms de Catalunya (ADETEC).

Per a Iborra, mobilitzacions d'aquest caire «faran créixer el front de lluita, alhora que serviran per impulsar una plataforma de treball en xarxa i col·laborar amb altres col·lectius». El coordinador de Coop57, Ramon Pascual, assenyala que «l'error és que el cooperativisme i els sindicats es considerin enemics, quan han de ser aliats per poder lluitar contra les falses cooperatives, una problemàtica que es pot estendre a altres sectors».

Més enllà del debat sobre la modificació de la llei, el món de l'economia solidària i el sindicalisme que s'han trobat els últims mesos coincideixen que per avançar cap a l'aïllament i la desqualificació de les falses cooperatives cal buscar aliances, apoderar les treballadores afectades i buscar estratègies conjuntes de lluita contra l'explotació laboral.

Article publicat originalment a la Directa.